

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

«Затверджено»
Голова спеціальної комісії
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

проф. І. Я. Коцан
« 13 » _____ 2019 р.

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСНОВІ СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»,
«МАГІСТР», ОКР «СПЕЦІАЛІСТ»
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 106 – «ГЕОГРАФІЯ»
(освітня програма – «Економічна та соціальна географія»)

Пояснювальна записка

Програма вступного випробування містить найважливіші питання з навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки й дисциплін спеціалізації.

На вступному випробуванні абітурієнт повинен продемонструвати передусім розуміння основних законів і закономірностей географічної науки та її практичного значення, перспективи розвитку. Одночасно він повинен показати своє вміння орієнтуватися у фактичному матеріалі, знанні найважливіших джерел, їх поповнення й оновлення, ознайомленості з працями та діяльністю видатних вчених, а також з фундаментальними науковими дослідженнями та періодичними виданнями.

Загальне землезнавство

Предмет та завдання загального землезнавства. Склад та будова Всесвіту. Земля в Сонячній системі. Географічне значення розмірів і маси Землі. Гравітаційне поле Землі. Магнітне поле Землі. Географічний простір Землі. Рухи Землі та їх географічні наслідки. Час та годинні пояси. Внутрішня будова Землі. Розподіл суші та води на Землі. Поняття про географічну оболонку. Загальні відомості про атмосферу. Загальні відомості про гідросферу. Загальні відомості про біосферу. Антропосфера: сучасний етап розвитку географічної оболонки. Склад, будова та закономірності географічної оболонки. Еволюція і динаміка компонентів географічної оболонки. Ритмічні явища в географічній оболонці, їх походження і значення. Географічні пояси і зони суші. Поняття про географічні ландшафти. Вплив людини на навколишнє середовище.

Геологія загальна та історична

Основні етапи розвитку геології як науки. Основні напрямки геологічних наук. Хімічний склад земної кори. Сучасна модель Землі. Речовинний склад осадових порід. Структури і текстури. Епіплатформений орогенез, неотектоніка і рельєф. Будова і найважливіші властивості кристалів. Поняття про метаморфізм, фактори і типи метаморфізму. Генетичні типи антропогенових відкладів та їх особливості. Симетрія кристалів. Види симетрії. Сингонії і категорії. Породи регіонального метаморфізму, фації метаморфізму. Антропогеновий період. Хімічний склад і кристалічна структура мінералів. Ізоморфізм. Поліморфізм.

Хімічний склад земної кори. Розвиток рухомих поясів у кайнозої. Альпійська складчастість. Типи коливних рухів земної кори. Типи структурних елементів земної кори й літосфери. Структури океанічного ложа, перехідних зон і континентів. Еволюція земної кори та літосфери. Геологічне літочислення. Методи відносної й абсолютної геохронології.

Метеорологія та кліматологія

Будова і склад атмосфери. Сонячна радіація та її типи. Радіаційний баланс та його складові. Тепловий режим атмосфери й земної поверхні. Тепловий баланс земної поверхні та його складові. Вода в атмосфері. Хмари й тумани. Опади. Атмосферний тиск і вітер. Повітряні маси та атмосферні фронти. Циклони та антициклони. Загальна циркуляція атмосфери.

Клімат та чинники його утворення. Принципи класифікації кліматів. Класифікація клімату Б.П. Алісова, Л.С. Берга. Зміни клімату за історичний час. Антропогенні зміни клімату.

Загальна гідрологія

Гідрологія як наука, предмет її вивчення, поділ на розділи. Походження природних вод і формування гідросфери. Види водних об'єктів та їхній гідрологічний режим. Роль і значення води у природних явищах і процесах, житті та господарській діяльності людини. Становлення і розвиток гідрології

як науки. Основні фізичні і хімічні властивості та склад природних вод. Розподіл води на земній кулі, її кругообіг. Гідрологія річок. Гідрологія озер. Гідрологія водосховищ. Гідрологія боліт. Гідрологія льодовиків. Гідрологія підземних вод. Гідрологія океанів і морів. Водні ресурси України, їхнє використання й охорона.

Океанологія

Світовий океан: єдність і поділ на частини, коротка характеристика. Походження Світового океану та формування рельєфу дна. Донні відклади Світового океану. Хімічний склад і солоність морської води. Горизонтальний і вертикальний розподіл солоності в Світовому океані. Тепловий баланс Світового океану. Густина морської води. Загальна характеристика хвиль в океанах і морях. Теорія припливів та їх класифікація. Загальна схема поверхневих течій Світового океану. Біологічні ресурси Світового океану та їх використання. Мінеральні ресурси Світового океану та їх використання. Гідроенергетичні ресурси океанів і морів та їх використання. Забруднення Світового океану. Екологічні наслідки забруднення океанів і морів. Глобальне потепління клімату Землі та його екологічні наслідки для Світового океану і суші.

Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів

Предмет і об'єкт ґрунтознавства. Процеси ґрунтоутворення та його чинники. Морфологія ґрунтів. Генеза, склад і властивості мінеральної складової ґрунту. Органічна та органо-мінеральної складової ґрунту. Поглинальна здатність ґрунтів. Ґрунтові колоїди. Кислотність, лужність і буферність ґрунтів. Рідка фаза ґрунту. Ґрунтове повітря і повітряний режим ґрунтів. Фізичні та фізико-механічні властивості ґрунтів. Елементи живлення ґрунту та їхня доступність для рослин. Родючість ґрунту. Класифікація, систематика, таксономія ґрунтів.

Закономірності географії ґрунтів і ґрунтового покриву. Ґрунти арктичної зони. Ґрунти і ґрунтовий покрив тундрової, тайгово-лісової, буроземно-лісової зон. Ґрунти лісостепової, степової, сухостепової зон. Засолені ґрунти і солоді. Ґрунти напівпустель і пустель. Ґрунти перемінно-вологих ксерофітно-лісових і саванних субтропічних і тропічних областей. Ґрунти вологих лісових субтропічних, тропічних і екваторіальних областей. Ґрунти річкових заплавл. Піски та піщані ґрунти. Ґрунти гірських систем. Антропогенні ґрунти. Структура ґрунтового покриву. Агровиробниче групування, бонітування ґрунтів та оцінка земель. Охорона ґрунтів.

Біогеографія

Об'єкт, предмет і методи дослідження біогеографії. Головні поняття або тезаурус біогеографії. Напрямки біогеографічних досліджень. Періодизація історії біогеографії. Виникнення та розвиток життя на Землі. Зміна поглядів на проблему походження життя. Особливості життя в криптозої. Розвиток життя в фанерозої.

Вчення про біосферу або біосферологія. Структура біосфери. Роль живих організмів у формуванні біосфери. Біогеохімічні цикли і провінції. Класифікація та характеристика екологічних чинників. Життєві форми рослин і тварин.

Вчення про біоценоз. Ознаки біоценозу, взаємовідносини організмів у біоценозі. Стадії формування та класифікація біоценозів. Поняття про ареали та їх види. Закономірності розселення організмів. Типові біоми суходолу. Центри походження культурних рослин і свійських тварин.

Флористичне районування. Фауністичне районування. Біотичні (біогеографічні) регіони суходолу та їх характеристика. Біогеографічне районування території України. Висотна поясність та острівна ендемічність біоти. Головні чинники формування висотних поясів біоти. Приклади висотної поясності. Висотна поясність рослинності Українських Карпат та Кримських гір.

Закономірності формування острівних біот. Біота поверхневих вод суходолу. Біота озер і водосховищ. Біота річок і джерел. Біота боліт.

Органічний світ Світового океану. Екологічні чинники водного середовища. Мешканці океану та закономірності їх поширення. Морські екосистеми. Біогеографічне районування Світового океану.

Актуальні проблеми охорони біорізноманіття.

Геоморфологія і палеогеографія

Об'єкт, предмет, завдання геоморфології. Структура геоморфології. Місце геоморфології у системі природничих наук. Методи геоморфології. Об'єкт, предмет і завдання палеогеографії. Суть концепції геоморфологічних циклів В. Дейвіса. Морфологічний аналіз В. Пенка. Геоморфологічні дослідження українських вчених. Суть концепції геоморфологічних рівнів К. Маркова. Генетичні категорії форм рельєфу (концепція І. Герасимова). Поняття про морфологію рельєфу. Морфологічна класифікація рельєфу. Морфометрична класифікація рельєфу та її суть. Поняття про генезис рельєфу, генетичний тип рельєфу. Поняття про вік рельєфу. Методи дослідження віку рельєфу. Чинники рельєфоутворення. Процеси рельєфоутворення. Геосинклінальний процес та рельєфоутворення. Рифтогенний процес та рельєфоутворення. Давні та молоді платформи материкових виступів. Рельєф молодих платформ. Рельєф геосинклінальних областей. Епіплатформенні гори: утворення та морфологія. Рельєф підводних окраїн материків. Сучасні перехідні зони, їх ознаки та характеристика. Основні складники рельєфу ложа океанів та їх характеристика. Серединно-океанічні хребти: утворення, морфологія, поширення. Причини та закономірності розподілу на земній поверхні материків та океанів. Основні положення тектоніки літосферних плит. Ендогенні процеси та рельєфоутворення. Тектонічні рухи, їх суть та класифікація. Рельєфоутворююче значення давніх, новітніх та сучасних тектонічних рухів. Вертикальні та горизонтальні тектонічні рухи, їх рельєфоутворююча роль. Складчасті тектонічні порушення, їх вираження в рельєфі. Розривні

тектонічні порушення та їх вираження в рельєфі. Землетруси та їхній вплив на рельєф. Геологічна структура гірських порід та її рельєфоутворююче значення. Склад і властивості гірських порід, їх рельєфоутворююче значення. Магматизм, його різновиди. Вулкани: морфологія та географічне поширення. Роль вулканічних процесів у формуванні рельєфу Землі. Рельєфоутворююче значення клімату. Екзогенні процеси та рельєфоутворення. Вивітрювання: суть процесу, типи. Кора вивітрювання: типи і закономірності поширення. Морфоскульптура, створена процесами вивітрювання. Геоморфологічна роль тимчасових водних потоків. Геоморфологічна роль річок. Будова річкових долин та їхніх складових. Русло річки, його динаміка й морфологічні особливості. Основні види річкових меандр за походження. Заплава, її утворення і рельєф. Причини утворення річкових терас. Генетичні типи річкових терас. Генетичні типи річково-долинної мережі. Структура річкової системи. Гляціальні процеси: умови розвитку та закономірності поширення. Морфологічні особливості районів гірського зледеніння. Руйнівна діяльність льодовика: види та наслідки. Акумулятивна робота льодовика та рельєфоутворення. Морена та її види. Антропогенове материкове зледеніння: причини та геоморфологічні наслідки. Рельєф геокріолітозони. Типи мерзлотних деформацій, їх географічне поширення. Рельєфоутворююча роль термокарстових процесів. Еолові процеси: умови виникнення та географічне поширення. Руйнівна діяльність вітру та її геоморфологічна роль. Акумулятивні еолові форми рельєфу. Коразія та рельєфоутворення. Пустелі: типи та їх морфологічні особливості. Дефляція та її морфоскульптура. Умови виникнення карсту. Карст та його типи. Морфоскульптура карстових процесів. Карстові печери: умови утворення, типи. Зонально-кліматичні типи карсту. Псевдокарстові процеси і форми рельєфу, створені ними. Похідні природні явища карстових процесів. Класифікація схилів. Класифікація схилових процесів. Гравітаційні схили та їх морфоскульптура. Соліфлюкція та дефлюкція, їх геоморфологічна роль. Берегова зона як область взаємодії суходолу та моря. Абразійні процеси на узбережжі морів і великих озер. Їх геоморфологічні наслідки. Акумулятивні процеси на узбережжі морів і великих озер. Їх геоморфологічні наслідки. Типи морських берегів, їх географічне поширення. Основні екзогенні процеси на дні океанів і утворювані ними морфоскульптури. Денудація й акумуляція. Їх суть і значення у розвитку рельєфу. Рельєфоутворююча діяльність людини. Висхідний та низхідний розвиток рельєфу. Прикладні напрямки геоморфології. Прикладне значення геоморфологічних досліджень.

Ландшафтознавство

Об'єкт, предмет і завдання ландшафтознавства, його місце в системі географічних наук. Історія розвитку ландшафтних ідей і ландшафтознавства. Основні закономірності регіональної диференціації географічної оболонки. Фізико-географічне районування. Поняття про географічний ландшафт та його структура. Методологічні підходи і методи у ландшафтознавстві. Природні компоненти і фактори та їх роль у

ландшафтотворенні.

Морфологія ландшафту. Ландшафтні границі. Особливості ландшафтної структури гірських країн. Функціонування ландшафту. Динаміка ландшафту. Розвиток ландшафту. Систематика ландшафтів. Ландшафти і господарська діяльність людини. Основи ландшафтного прогнозування і оптимізації природного середовища.

Прикладне ландшафтознавство

Об'єкт і предмет прикладного ландшафтознавства. Розвиток прикладного ландшафтознавства. Етапи досліджень та обґрунтування проектів природокористування. Види антропогенно-техногенного впливу на ПТК. Принципи і методи ландшафтного аналізу в регіональному проектуванні. Етапи та методи прикладного вивчення геосистем. Ландшафтно-екологічне обґрунтування схем та проектів природокористування. Регіональне проектування в прикладних ландшафтних дослідженнях та в розробках. Геоекологічні принципи проектування природно-технічних систем.

Фізико-географічне обґрунтування районної планіровки. Проектування промислових і транспортних геосистем та їх геоекологічне обґрунтування. Проектування сільськогосподарських та водогосподарських геотехсистем. Геоекологічне обґрунтування проектування лісгосподарських природно-технічних геосистем. Геоекологічне обґрунтування проектування територіальних рекреаційних систем. Геоекологічне обґрунтування проектування природоохоронних геотехсистем. Геоекологічне обґрунтування проектування геотехсистем, призначених для знешкодження відходів.

Рекреаційна географія

Основи рекреаційної географії. Історія виникнення і розвитку рекреаційної географії в Україні. Передумови становлення і розвитку рекреації. Поняття «вільний час» в рекреаційній географії. Основи екскурсійної теорії. Поняття ТРС. Типологія ТРС. Рекреаційна діяльність, її класифікація. Інституціональні рівні управління рекреаційною галуззю. Рекреаційне природокористування. Рекреаційне районування. Характеристика рекреаційних районів світу. Характеристика рекреаційних районів України. Міжнародні рекреаційні потоки. Рекреаційні ресурси України, їх види і загальна характеристика.

Топографія з основами геодезії

Топографо-геодезичне вивчення Землі: вимірювання на місцевості, зйомки, зображення місцевості на картах і планах. Поняття про форму і розміри Землі та способи їх визначення. Методи проектування земної поверхні на рівневу поверхню і площину. Поняття про масштаб зображення земної поверхні. Види масштабів.

Системи координат, що застосовуються в топографії і геодезії. Топографічні карти і плани: визначення і вимоги, яким вони повинні

відповідати. Елементи топографічних карт і планів: математична основа, географічний зміст, геодезична основа. Проблеми генералізації на топографічній карті. Види зйомок місцевості та комплекти приладів.

Картографія

Географічна карта і картографія: зміст, визначення, методи досліджень. Основні властивості географічних карт. Структура географічної карти. Математична основа дрібномасштабних карт. Характеристика основних картографічних проекцій. Класифікація карт. Графічні засоби зображення в картографії. Картографічна генералізація: зміст, види, шляхи. Оглядові загальногеографічні карти. Тематичні карти. Серії карт. Географічні атласи. Використання дрібномасштабних карт. Принципи і методи побудови дрібномасштабних карт.

Географічні інформаційні системи

Загальні принципи організації і функціонування ГІС. Визначення, структура і функції ГІС. Апаратні засоби ГІС. Організаційні аспекти ГІС. Основні етапи розвитку геоінформаційної технології.

Дані в геоінформаційних системах. Дані ГІС і реальна дійсність. Способи формалізації просторової інформації. Представлення атрибутивної інформації в ГІС. Джерела, стандарти і формати даних. Введення даних. Висновок і представлення інформації.

Методи аналізу в ГІС. Картометричні операції. Просторово-часова статистика. Основні напрями розширення аналітичних можливостей ГІС. Сучасні ГІС-пакети: приклади. Загальна характеристика, призначення і застосування ГІС-пакетів.

Прикладні аспекти ГІС-технології. Тематичне картографування. ГІС і цифрова картографія. Можливості тематичного картографування в ГІС. Електронні тематичні атласи. Кадастрові системи. Досвід розробки і впровадження автоматизованих кадастрових систем. Геоекологічний моніторинг на базі ГІС. Соціально-демографічний моніторинг на базі ГІС. Моделювання і ГІС-технологія. Експертні системи і системи підтримки рішень. Технології штучного інтелекту: короткий огляд. ГІС і просторові системи підтримки рішень.

Основи раціонального природокористування і охорони природи

Об'єкт і предмет курсу основи раціонального природокористування і охорони природи. Етапи становлення природокористування. Види, типи і напрями природокористування. Природокористування як передумова виникнення екологічних проблем. Класифікація природних ресурсів та умов. Використання компонентів атмосферного повітря у житті та господарстві людини. Проблеми використання водних ресурсів. Види і категорії водокористування. Наслідки використання земельних ресурсів. Поняття про деградацію земель. Раціональне використання мінеральних ресурсів. Порушені землі. Підходи щодо рекультивації порушених земель.

Використання енергетичних ресурсів. Вплив енергопідприємств на довкілля. Значення нетрадиційної енергетики. Проблеми використання лісових ресурсів. Раціональне використання фауністичних ресурсів. Проблеми використання ресурсів Світового океану. Особливості використання рекреаційних ресурсів. Теорії і концепції природокористування. Організація охорони природи. Міжнародне співробітництво з галузі охорони природи.

Географія природно-ресурсного потенціалу України

Види природних ресурсів. Основні ознаки природних ресурсів, їх класифікація як економічної категорії. Напрямки і види природокористування. Інвентаризація природних ресурсів та управління процесами природокористування. Природно-ресурсний потенціал і фактори його збереження. Завдання економіко-географічного дослідження ПРП. Потенціал мінеральних ресурсів України. Потенціал водних ресурсів України. Потенціал земельних ресурсів України. Потенціал лісових ресурсів України. Потенціал фауністичних ресурсів України. Потенціал природних рекреаційних ресурсів України. Сучасна система основних видів оцінки ПРП. Природно-ресурсний комплекс Українських Карпат. Етапи становлення та розвитку кадастру природних ресурсів України.

Теорія і методологія географічної науки

Основні положення теорії та методології науки. Роль науки та наукового пізнання у розвитку суспільства. Поняття про метод, методику та методологію. Фундаментальна методологія як вищий рівень пізнання. Застосування загальнонаукових підходів в географії. Традиційні географічні підходи. Сучасні класифікації методів дослідження. Поняття про наукові парадигми. Етапи становлення системної парадигми. Властивості систем. Суть та напрямки екологічної парадигми. Роль ландшафтного аналізу у вирішенні сучасних проблем географії. Застосування історичної парадигми в ході географічних досліджень. Роль порівняння в географії. Структура географічної науки. Класична і новітня географія. Вчення у географії. Аналіз основних географічних теорій. Концепції та гіпотези в географії. Мова географічної науки та форми фіксації наукових фактів. Теорія та методологія організації географічних досліджень. Методологічні особливості моніторингу компонентів географічної оболонки. Роль моделювання і прогнозування в географії. Наукові школи М. М. Баранського, І. П. Герасимова, А. Г. Ісаченка, Ю. Г. Саушкіна, В. Г. Сочави, Л. С. Берга, Ф. Н. Мількова, М. І. Будико, О. А. Григор'єва.

Географія Волині

Формування кордонів Волинської області. Адміністративно-територіальний устрій Волинської області. Фізико-географічне положення Волинської області. Поняття «Волинь»: історико-географічний аспект. Фізико-географічні дослідження Волині з античних часів до 17 ст. Фізико-географічні дослідження Волині у 18-19 ст. Сучасні фізико-географічні

дослідження Волинської області. Геолого-геоморфологічні дослідження Волині. Гідрологічні дослідження Волині. Дослідження Волині польськими вченими. Ландшафтознавчі дослідження волинської області. П. А. Тутковський – відомий дослідник Волині. Геологічна будова Волинської області. Тектонічна будова Волинської області. Четвертинні відклади на території області: вік, генезис. Четвертинні відклади на території області: просторове поширення, умови залягання. Широтна зональність четвертинних відкладів в межах області. Домезозойські відклади на території області. Паливно-енергетичні корисні копалини області. Будівельні корисні копалини на території області. Корисні копалини поліської частини області. Корисні копалини лісостепової частини області. Генетичні типи рівнин на території області. Мезоформи рельєфу Волинської області: генезис, просторове поширення. Загальна характеристика рельєфу Волинської області. Денудаційні форми рельєфу у Волинській області. Несприятливі геоморфологічні процеси на території області. Температурний та баричний режим Волинської області. Загальна характеристика клімату Волинської області. Природні та штучні водойми області. Річкова мережа області. Озера Волинської області. Поверхневі води. Озерні райони Волинської області. Підземні води області. Характеристика ґрунтового покриву поліської частини області. Характеристика ґрунтового покриву лісостепової частини області. Якість ґрунтів Волинської області. Загальна характеристика флори області. Лісова рослинність Волинської області. Болотна рослинність області. Лучна рослинність області. Загальна характеристика фауни. Ландшафтні особливості Волинського Полісся. Ландшафтні особливості Волинської височини. Мінерально-сировинні ресурси Волинської області. Земельні ресурси області. Лісові ресурси. Водні ресурси. Фауністичні ресурси. Фауна природних біотопів області. Рекреаційні ресурси. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу Волинської області. Природні рекреаційні ресурси. Соціально-економічні рекреаційні ресурси. Проблеми розвитку туристсько-рекреаційного комплексу області. Інтегральна оцінка природно-ресурсного потенціалу області. Структури природно-ресурсного потенціалу Волинської області та України: порівняльна характеристика. Структура природно-заповідного фонду області. Динаміка розвитку природно-заповідного фонду Волинської області. Історія заселення території області. Демографічна ситуація в області. Національний склад. Розселення населення. Міграції населення. Промисловість Волинської області. Агропромисловий комплекс Волинської області. Структура земельного фонду Волинської області. Структура сільськогосподарських угідь Волинської області. Загальна характеристика сільського господарства області. Транспортна інфраструктура області. Структура сфери зв'язку області. Загальна характеристика сфери послуг області. Економічні райони і міста області. Зовнішньоекономічні зв'язки області.

Геоecологія України

Суть та завдання геоєкології на сучасному етапі розвитку науки. Наукові здобутки В.Б. Сочави та їх роль у розвитку геоєкології. Етапи становлення геоєкології в Україні. Поняття про геоєкологічні проблеми та масштаби їх прояву в Україні. Прояв глобальних та локальних геоєкологічних проблем у межах України. Роль геоєкологічного підходу в дослідженні географічної оболонки. Геосистема – ключове поняття сучасної геоєкології. Класифікація геосистем. Геотехнічні системи. Геоєкологічні проблеми геологічного середовища України. Геоєкологічний стан ґрунтового покриву. Основні проблеми водних ресурсів. Геоєкологічні аспекти дослідження Чорного та Азовського морів. Стан повітряного басейну в Україні. Геоєкологічний аналіз передумов формування здоров'я населення в Україні. Сучасні проблеми та перспективи розвитку геоєкології в Україні.

Екологічна експертиза і аудит

Екологічна експертиза в Україні. Форми екологічної експертизи. Державне регулювання та управління в галузі екологічної експертизи. Права та обов'язки експерта і замовника екологічної експертизи. Порядок проведення екологічної експертизи та її підсумки. Оформлення документації на державну екологічну експертизу. Здійснення державної екологічної експертизи діючих підприємств та документації з впровадження нової техніки, технології, матеріалів і речовин.

Екологічний аудит в Україні. Види екологічного аудиту. Правові та організаційні аспекти екологічного аудиту. Порядок проведення екологічного аудиту, його висновки. Проведення екологічного аудиту на об'єкті. Оформлення документації на проведення екологічного аудиту. Договір про проведення екологічного аудиту. Висновки і рекомендації екологічного аудиту.

Основи моніторингу

Моніторинг довкілля як галузь природоохоронної діяльності. Види і рівні моніторингу довкілля. Державне регулювання ведення моніторингу. Екологічний моніторинг та його завдання. Фоновий моніторинг та його програма. Кліматичний моніторинг і його завдання. Суб'єкти моніторингу довкілля на території України. Моніторинг поверхневих вод. Моніторинг підземних вод. Гідроекологічний моніторинг як складова екологічного моніторингу. Особливості європейської системи моніторингових досліджень водних об'єктів. Моніторинг довкілля на основі спостережень за біологічними об'єктами. Моніторинг атмосферного повітря. Моніторинг стану ґрунтів. Моніторинг Світового океану.

Екологічна безпека в надзвичайних ситуаціях

Фактори загроз. Загрози виникнення аварії з викидом (розливом) радіоактивних речовин. Закони екологічної безпеки. Дії під час та після виникнення землетрусу. Головні принципи екологічної безпеки. Блискавка, поведінка під час грози. Екологічна безпека та її головні риси. Надзвичайні ситуації на воді. Порядок надання першої допомоги потопаючому. Основні

критерії екологічної безпеки. Дія електричного струму. Поняття: діяльність, ризик, природна катастрофа. Нетрадиційні загрози екологічній безпеці. Порядок надання першої медичної допомоги при відмороженні та переохолодженні. Дії у разі загрози виникнення газової небезпеки.

Географічне моделювання і прогнозування

Роль, значення моделювання і прогнозування стану довкілля в географії. Форми представлення та вимоги до математичної моделі. Методи одержання та використання математичних моделей. Системний підхід у моделюванні. Загальний алгоритм побудови математичної моделі. Особливості динаміки складних систем та їх формалізації. Моделі глобального розвитку. Основні задачі кореляційного аналізу. Основні вихідні поняття прогнозування. Тренд, глибина ретроспекції і прогнозний горизонт. Принципи географічного прогнозування. Класифікація прогнозів та методів прогнозування. Особливості методу експертної оцінки. Особливості методу екстраполяції. Закономірності розвитку географічних процесів.

Соціально-економічне прогнозування. Функції і моделі суспільного прогнозування. Система суспільного прогнозування. Організаційні форми і органи економічного прогнозування. Економічне прогнозування. Структура економічного прогнозу. Коротка характеристика основних концепцій криз. Класифікація соціальних криз та їхня характеристика. Сучасна криза українського суспільства.

Концепції сучасного природознавства

Об'єкт і предмет вивчення природознавства. Природознавство в системі наук. Структура природознавства. Пізнання, істина, знання. Типологія знання. Еволюція географічного пізнання. Сутність та критерії наукового знання. Шляхи розвитку науки. Форми взаємодії наукових знань. Наукове пізнання і наукове дослідження (передумови, типологія, методи), стиль мислення (підгрунття і складові). Гіпотеза як ймовірне знання. Особливості та функції гіпотези. Пізнання як творчість; проблема істини. Межі наукового методу. Концепції та парадигми. Проблема реконструкції в історії науки. Розвиток поглядів на завдання та межі географії. Періодизація й хронологія розвитку природознавства. Міфологічний етап розвитку природознавства. Натурфілософський етап розвитку природознавства. Християнство й Середні віки. Пізнання природи в епоху Відродження. Досягнення природознавства Нового часу (XVII-XVIII ст.). Природознавство в XIX-XX ст. Антропоцентризм та антропоморфізм, їх особливості та основні положення. Цивілізацій Стародавнього Сходу. Стародавні цивілізації Європи. Загальнонаукові методи емпіричного пізнання (спостереження, експерименти, вимірювання тощо). Загальнонаукові методи теоретичного пізнання (абстрагування, ідеалізація, індукція, дедукція тощо). Методи емпіричного й теоретичного рівнів пізнання: аналіз і синтез, аналогія, моделювання, ін. Парадигма землезнання (хорологічна, систематична, модельна, системна, екологічна, біоекологічна, геоекоекологічна).

Методологічні принципи (принцип історизму, генетичний, актуалізму, принцип емерджентності). Наукова картина світу: передумови формування, еволюція та ієрархічність. Еволюція як кумулятивний шлях нагромадження знань. Структура наукових революцій (за Т. Куном). Наукова революція як критерій періодизації історії природознавства. Становлення класичного природознавства (наукова революція XVI – XVII ст.). Становлення некласичного природознавства (наукова революція кінця XIX – поч. XX ст.). Тенденції становлення постнекласичного природознавства. Наука кінця XX – поч. XXI ст. (постнекласична наука: постмодернізм і наука). Гуманізація як наскрізний проблемний напрям науки. Гуманістичний підхід у природно-географічних дослідженнях. Проблема простору і часу в природознавстві. Порядок і хаос в природі і в суспільстві. Походження та еволюція Всесвіту. Розвиток наукових уявлень про будову Землі (і Всесвіту). Сучасна наука, містицизм, релігія, метафізика. Геоцентризм. Геліоцентризм: перша наукова революція. Геліоцентрична система світу. Теорії великого вибуху й теплової смерті Всесвіту. Нестационарність Всесвіту (залежність його стану від часу і моменту спостереження). Галактики. Зірки. Сонце. Планети Сонячної системи. Комети, астероїди, метеорна речовина. Моделі внутрішньої будови Землі. Сучасні геохімічні моделі. Формування уявлень про фігуру і розміри Землі. Формування первинної літосфери. Утворення атмосфери. Утворення гідросфери. Концепції виникнення життя. Розвиток органічного світу. Феномен людини. Еволюція мозку і тіла людини. Еволюція розуму й поведінки людини. Творчість, здоров'я, довголіття, працездатність людини. Антропосоціогенез. Етногенез. Мислення, мозок і комп'ютер. Геронтологія. Біоетика. Сучасні концепції біосфери. Структура і функції біосфери. Кругообіг речовини та енергії. Виникнення вчення про ноосферу. Основні положення вчення про ноосферу Е. Леруа і Тайяра де Шардена. Концепція ноосфери В. І. Вернадського. Історія розвитку екології. Об'єкт і предмет вивчення екології, структура науки. Аутокологія. Синекологія. Екологія людини. Медицина як синтез природничих знань про людину. Сучасні напрямки в фізичній географії (і ландшафтознавстві). Історія географічної оболонки (геохронологія) і основні риси її будови. Проблеми відродження організації та розбудови української науки.

Медична географія

Здоров'я нації. Предмет і завдання медичної географії. Взаємодія людини і середовища. Медико-географічні аспекти вивчення населення. Захворюваність населення. Інфекційні хвороби. Неінфекційні хвороби. Поширення інфекційних хвороб в Україні. Вогнища інфекційних хвороб у світі. Поширення туберкульозу в Україні. Оцінка довкілля з позиції медичної географії. Взаємодія людини і природи. Медико-географічна класифікація погоди. Біопатогенні зони. Територіальна диференціація захворюваності населення. Рівень економічного розвитку регіону та захворюваність населення. Екологічна ситуація та захворюваність населення. Радіонуклідне забруднення території України та захворюваність населення. Соціально-економічні аспекти суспільного здоров'я. Територіальна організація охорони

здоров'я в Україні.

Рекреалогія

Рекреаційні території і тенденції їх розвитку. Рекреаційні системи і їх підсистеми. Основні властивості рекреаційної системи. Територіально-рекреаційний комплекс і курортно-рекреаційна система. Поняття рекреаційних ресурсів. Види рекреаційних ресурсів. Природні рекреаційні і історико-культурні рекреаційні ресурси. Території та об'єкти природно-заповідного фонду у структурі природного рекреаційного потенціалу. Таксономічні одиниці рекреаційного районування. Особливості організації курортного господарства в різних країнах світу. Види рекреаційних ресурсів, які мають найбільше значення для розвитку рекреаційного господарства України. Значення озер для розвитку рекреації України. Рекреаційні ресурси природно-заповідного фонду України. Природні рекреаційні ресурси Волинської області. Історико-культурні ресурси України як важлива складова туристсько-рекреаційного потенціалу. Складові історико-культурної спадщини України. Археологічні пам'ятки України – потужний рекреаційний ресурс держави. Історико-культурні рекреаційні ресурси Волинської області. Роль рекреаційного господарства в поліпшенні медико-географічної ситуації в Україні. Рекреаційне районування України.

Фізична географія материків і океанів

Основні риси розвитку геосфери та планетарна диференціація ландшафтів. Поняття про геосферу. Розвиток земної поверхні. Розподіл сонячної енергії і кліматичні пояси. Гідротермічні умови і продуктивність біомаси. Географічна зональність. Планетарна модель горизонтальної географічної зональності. Секторність географічних поясів. Вертикальна зональність. Антропогенні модифікації природних ландшафтів. Глобальні проблеми ландшафтної диференціації.

Світовий океан в географічній оболонці. Геологічна будова і рельєф дна Світового океану. Глибоководні жолоби. Серединно-океанічні хребти. Ложе океану.

Атлантичний океан. Розміри і межі Атлантичного океану. Геологічна будова і рельєф дна. Особливості поширення донних відкладів. Клімат і води. Циркуляція вод та квазістаціонарні круговороти води в океані. Життя в Атлантичному океані. Фізико-географічне районування

Північно-Льодовитий океан. Рельєф дна і геологічна будова Арктичного, Канадського та Північно-Європейського басейну. Клімат. Циркуляція поверхневих вод. Водні маси. Особливості органічного світу. Фізико-географічне районування.

Індійський океан. Геологічна будова та неотектонічні процеси. Особливості рельєфу та донні відклади Африканського, Індо-Австралійського та Антарктичного сегменту. Клімат. Течії. Температура і солоність вод. Життя в Індійському океані. Фізико-географічне районування.

Тихий океан. Походження і розвиток дна Тихого океану. Підводні

окраїни материків. Перехідна зона. Серединно-океанічні хребти. Клімат і циркуляція вод у Тихому океані. Особливості органічного світу. Фізико-географічне районування.

Північні материки. Євразія. Поділ материка на частини світу. Межа між Європою та Азією. Особливості географічного положення, розміри та крайні точки.

Європа. Історія формування та корисні копалини. Рельєф Європи та сучасні геоморфологічні процеси. Клімат Європи та прояви глобального потепління. Внутрішні води. Ґрунтово-рослинний покрив. Географічні пояси та природні зони. Прояв секторності. Використання земельних ресурсів та структура сучасної ландшафтної оболонки. Регіональні відмінності природи та фізико-географічне районування. Ісландія. Феноскандія. Середньоєвропейська рівнина. Герцинська Європа та Британські острови. Альпійська Європа. Східноєвропейська рівнина. Уральська гірська країна. Європейське середземномор'я.

Азія. Чинники формування природи та основні етапи орогенезу (Давні платформи. Кристалічні щити. Структури байкальського орогенезу. Структури палеозойського орогенезу (каледоніди, герценіди). Структури мезозойського орогенезу. Структури Альпійського орогенезу). Вулканізм. Корисні копалини. Рельєф Азії та сучасні геоморфологічні процеси. Основні чинники формування кліматів Азії. Мусонна циркуляція. Температурний режим. Розподіл атмосферних опадів і чинники його формування. Кліматичні пояси і типи клімату.

Формування поверхневого стоку та внутрішні води Азії. Живлення рік. Типи гідрологічного режиму. Озера. Походження озерних котловин. Підземні води. Вічна мерзлота. Льодовики.

Фітогеографічні області: Голарктична і Палеотропічна. Типи рослинності: тундрова, лісотундрова, лісова (тайгові ліси, змішані ліси, широколистяні ліси), лісостепова, степова, пів пустинна і пустинна, субтропічна, тропічна суха, тропічна волога, субекваторіальна, екваторіальна, гірська.

Ґрунти Азії та ґрунтові процеси. Використання земельних ресурсів. Географічні пояси і природні зони. Схема фізико-географічного районування. Відмінності природи регіонів Азії: Західний Сибір. Середній Сибір. Північно-Східний Сибір. Кавказ. Середня Азія і Казахстан. Алтай і Саяни. Байкальська гірська країна. Далекий Північний Схід. Амуро-Приморська країна. Камчатсько-Курильська країна. Передня Азія. Центральна Азія. Південно-Західна Азія. Південна Азія. Південно-Східна Азія. Східна Азія.

Північна Америка. Розміри, крайні точки материка та острівної частини. Особливості геологічної історії материка, вулканізм та неотектонічні процеси. Морфоструктури та морфоскульптури на материку Північна Америка. Кліматичні відмінності, температура повітря, опади, атмосферні явища та процеси. Кліматичне районування. Ґрунтово-рослинний покрив. Географічна поясність, природна зональність та зледеніння. Фізико-географічні відмінності на материку. Позакордільєрський схід: Гренландія,

Канадський Арктичний архіпелаг, Лаврентійська висовина та прилеглі низовини, Центральні рівнини, Великі рівнини, гори Аппалачі, Берегові низовини. Гірський захід: Кордільєри Аляски, Канадські Кордільєри, Кордільєри США, Мексиканське нагір'я. Центральна Америка и Вест-Індія.

Південні материки.

Південна Америка. Географічне положення. Геологічна історія материка. Південно-Американська платформа. Андійська геосинклінальна зона. Основні риси рельєфу. Клімат Південної Америки та основні чинники його формування. Термічні умови. Розподіл опадів. Кліматичні пояси і області. Особливості формування гідрологічної мережі Південної Америки. Режим живлення і стоку. Амазонка. Парана. Оріноко. Озера. Основні типи озерних улоговин. Льодовики. Історія формування рослинного покриву. Флористичне районування материка. Зональні типи ґрунтів. Тваринний світ.

Географічні пояси і зони Південної Америки. Закономірності поширення географічних зон. Відмінності природи та фізико-географічне районування Південної Америки. Позаандійський Схід: Льянос Оріноко. Гвіанське нагір'я. Амазонія. Бразильське нагір'я. Внутрішні рівнини. Передкордільєри і Пампійські Сьєри. Патагонія. Андійський захід: Північні Анди. Центральні Анди. Субтропічні Анди. Патагонські Анди

Африка. Географічне положення. Історія формування території і корисні копалини. Рельєф. Структурно-морфологічні області. Основні чинники що визначають клімат Африки. Кліматичні пояси і області Африки. Внутрішні води Африки. Характеристика річного стоку. Основні типи озерних улоговин Африки. Ґрунтові і підземні води.

Флористичне районування Африки. Змішані мусонні субтропічні ліси. Рослинність африканських пустель і напівпустель. Савани. Африканські гілеї. Зональні типи ґрунтів. Тваринний світ. Географічні пояси і зони Африки. Фізико-географічне районування Африки. Загальний регіональний огляд. Низька Африка: Атлаські гори. Сахара. Судано-Гвінейська країна. Западина Конго і крайові підняття. Висока Африка: Єфіопсько-Сомалійська країна. Східна Африка. Південна Африка.

Австралія. Фізико-географічне положення і загальна характеристика материка. Історія формування Австралії. Австралійська платформа Східно-Австралійська складчаста область основні риси рельєфу. Західне плато. Центральна низовина. Східно-Австралійські гори. Клімат Австралії. Чинники формування клімату Австралії. Кліматичні умови літнього і зимового сезонів. Розподіл опадів. Кліматичні пояси і області Австралії. Внутрішні води Австралії. Особливості формування гідрологічної мережі материка. Рослинність і ґрунти Австралії. Тваринний світ. Формування рослинного покриву Австралії. Зональні типи ґрунтів. Тваринний світ. Закономірності розподілу географічних поясів і зон Австралії. Фізико-географічне районування Австралії. Західне плато. Центральна низовина. Східно-Австралійські гори.

Океанія. Історія розвитку і рельєф. Природні умови. Регіональний огляд. Меланезія. Нова Зеландія. Мікронезія. Полінезія.

Антарктида. Фізико-географічна характеристика території. Історія розвитку. Рельєф. Клімат. Рослинний і тваринний світ. Дослідження Антарктиди.

Фізична географія України

Географічне положення України, кордони. Геологічна та геоморфологічна будова та ресурси надр. Орографія та гіпсометрія. Кліматичні умови та ресурси. Поверхневі та підземні води. Чорне та Азовське море. Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ. Неприятливі фізико-географічні процеси та шляхи боротьби з ними. Рівнинні ландшафтні структури: зона мішаних хвойно-широколистяних лісів, зона широколистяних лісів, лісостепова та степова зона (північностепова, середньостепова та сухостепова). Гірські ландшафтні структури: Українські Карпати, Кримські гори та їх фізико-географічні області.

Методи географічних досліджень

Методика досліджень. Польові дослідження та їх значення для географії. Теоретичні основи методики географічних досліджень. Методичні рекомендації до написання наукової роботи та звіту з польових досліджень.

Організація і методи польових географічних досліджень. Організаційні форми досліджень: експедиційна і стаціонарна. Галузеві і комплексні експедиції. Комплексні стаціонари. Основні етапи географічних досліджень. Методи ландшафтних досліджень. Дослідження фацій. Дослідження урочищ. Середньомасштабні зйомки. Стаціонарні та напівстаціонарні дослідження. Географічні стаціонари. Комплексні стаціонари.

Польові економіко-географічні дослідження. Основні методи економіко-географічних досліджень. Дослідження сільськогосподарського підприємства. Економіко-географічне вивчення села. Дослідження промислового підприємства. Дослідження транспортних пунктів і вузлів. Дослідження міста. Дослідження адміністративного району. Комплексні прикладні географічні дослідження. Географічні дослідження для районного планування. Комплексні географічні дослідження для організації масового відпочинку. Рекреаційне районування.

Охорона атмосфери

Склад атмосферного повітря тропосфери. Класифікація джерел забруднення атмосфери. Аналіз джерел забруднення атмосферного повітря в Україні. Законодавча база в галузі охорони атмосферного повітря. Основні поняття Закону України «Про охорону атмосферного повітря». Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря. Нормування якості повітря. Методика розрахунку забруднення атмосферного повітря. Організаційно-правові заходи щодо охорони повітря. Організаційно-економічні заходи щодо охорони атмосферного повітря. Оцінка впливу викидів забруднюючих речовин на стан атмосферного повітря. Державний облік у галузі охорони

атмосферного повітря. Управлінням у сфері охорони та використання атмосферного повітря. Санітарно-захисна зона. Глобальне потепління та його наслідки.

Меліорація та рекультивація земель

Предмет і завдання меліорації та ренатуралізації земель. Основні етапи розвитку меліорацій в нашій країні і за кордоном. Недоліки проведення меліорацій. Поняття «меліоративні зони», принципи їх виділення. Основні риси меліоративних зон бореального поясу. Особливості меліоративних зон суббореального поясу. Екологічні проблеми осушення й сільськогосподарського використання болотних ґрунтів. Суть і зміст гірничотехнічної рекультивації земель. Суть і значення біологічної рекультивації земель. Суть і значення сільськогосподарської рекультивації земель. Суть і зміст лісової рекультивації земель. Рекультивація земель, порушених у процесі розробки родовищ будівельних матеріалів. Рекультивація порушених земель під час будівництва меліоративних систем. Рекультивація порушених земель на кар'єрах вогнетривких глин і горючих сланців. Рекультивація залишкових кар'єрних виїмок.

Охорона водних ресурсів

Поняття про виснаження і забруднення вод. Основні джерела забруднення вод. Природне забруднення та самоочищення вод. Антропогенне забруднення вод та його наслідки. Вплив забруднень на якість води у водоймах. Умови скиду стічних вод у водні об'єкти.

Класифікація водоохоронних заходів. Заходи щодо охорони водних ресурсів від забруднення. Способи і методи очищення вод від забруднення. Захист вод у процесі сільськогосподарського виробництва. Заходи щодо запобігання і зменшення розвитку водної ерозії. Боротьба із селевими потоками, зсувами та руйнуванням берегів. Захист від повеней. Водоохоронні зони. Схеми комплексного використання та охорони вод. Гідрологічні охоронні території.

Туризмознавство

Організація туризму та його сутність. Історія розвитку міжнародного та вітчизняного туризму. Туризм як соціально-економічна система. Функції туризму. Суспільно-соціальні характеристики туристської діяльності. Класифікація типів, категорій, видів, форм туризму та їх принципи класифікації. Термінологія і понятійний апарат туризму. Регулювання туризму. Організаційно-правові основи діяльності туристичного підприємства. Формування, просування та реалізація турів.

Економічні основи туристської діяльності. Транспортне забезпечення в туризмі. Послуги розміщення й харчування в туризмі. Екскурсійне обслуговування в туризмі. Договірні відносини в туризмі. Страхування в туризмі. Туристичні формальності. Інформаційні технології в туризмі.

Класифікація видів туризму, принципи класифікації.

Екскурсознавство і музеєзнавство

Сутність та основні поняття екскурсійної діяльності. Складання, об'їзд (обхід) маршруту екскурсій. Контрольний текст екскурсії. Матеріали «портфеля екскурсовода». Визначення методичних прийомів і техніки проведення екскурсій. Договори з музеями, заповідниками, культурними закладами. Основні етапи розробки екскурсій. Технологічна карта екскурсії. Загальні ознаки екскурсій. Відбір та вивчення екскурсійних об'єктів. Показ і розповідь як головні елементи проведення екскурсій. Підготовка тексту екскурсій. Паузи в екскурсії. Показ, його сутність, задачі, умови. Основні вимоги до розповіді на екскурсії.

Краєзнавство

Суть географічного краєзнавства. Його предмет, значення та головні функції. Вимоги і правила відбору навчального краєзнавчого матеріалу.

Зміст краєзнавчого принципу навчання та його відображення у літературних джерелах. Методична та методологічна значимість краєзнавчих пошуків при формуванні географічних знань.

Історія розвитку географічного краєзнавства. Вклад Коменського Я. А. у розвиток краєзнавства. Краєзнавча діяльність Татіщева В. М. та Ломоносова М. В. Педагогічний внесок Ушинського К. Д. у розвиток шкільного географічного краєзнавства. Географічне краєзнавство у радянський період. Географічне краєзнавство на нинішньому етапі розвитку нашої держави.

Історія діяльності наукового Товариства дослідників Волині. Вклад Тутковського П. А. у його розвиток. Наукова діяльність ТДВ у нинішній час.

Об'єкти краєзнавчих досліджень. Зміст і значення природного краєзнавства. Характеристика об'єктів природного краєзнавства. Зміст і значення економічного краєзнавства. Характеристика об'єктів економічного краєзнавства. Методичні особливості вивчення об'єктів краєзнавства.

Методи досліджень у краєзнавстві. Основні форми туристсько-краєзнавчої роботи та їх відображення у літературних джерелах. Організація навчальних екскурсій з географії. Краєзнавчі гуртки та особливості їх роботи. Туристські походи та їх організація. Особливості роботи краєзнавчого музею.

Системний підхід до організації краєзнавчої роботи. Зв'язок краєзнавчої роботи на різних етапах вивчення географії. Взаємозв'язок краєзнавчої роботи на уроці та у позаурочний час. Методичні особливості поступового територіального розширення та поглиблення краєзнавчих досліджень впродовж вивчення географії.

Методика викладання географії

Зміст та предмет дослідження курсу «Методика викладання географії». Структура курсу. Головні завдання та сучасні проблеми, що стоять перед методичною наукою. Зв'язок методики викладання географії з іншими

науками.

Історія розвитку методики викладання географії. Сучасні психолого-педагогічні дослідження у галузі методики географії в Україні. Навчальні посібники та підручники відомих українських методистів.

Зміст та характеристика принципів навчання. Поняття про методи та прийоми навчання. Класифікація методів навчання. Технології використання методів навчання у процесі формування знань.

Характеристика засобів навчання географії та їх класифікація. Технології використання засобів навчання на уроках географії. Методичні та наочні посібники для вчителів.

Загальна характеристика форм організації навчання. Урок як основна форма навчання. Вимоги до уроку. Характеристика структурних компонентів уроку географії та методичні особливості їх використання.

Типи уроків географії та методичні особливості їх проведення. Підготовка вчителя до уроку. Нетрадиційні уроки географії та методичні особливості їх проведення.

Значення, зміст, структура та методичні особливості вивчення географічних курсів у загальноосвітній школі: географії у 6-му класі; географії материків і океанів; фізичної географії України; економічної і соціальної географії України; соціально-економічної географії світу.

Методика організації позаурочної роботи з географії. Організація науково-педагогічних досліджень при формуванні географічних знань. Характеристика методів науково-педагогічних досліджень. Види експериментів та методика їх проведення. Основні етапи методичного дослідження.

Географія рекреаційно-туристського потенціалу України

Історія організації туризму в Україні. Основні поняття складових туризму. Класифікація туристично-рекреаційних ресурсів та вимоги до них. Властивості та характеристики туристичних ресурсів. Основні галузі рекреаційної діяльності Карпатського туристичного регіону. Рекреаційно-туристичний потенціал Полісся України. Комплексна оцінка туристично-рекреаційних ресурсів України. Загальна характеристика Західної рекреаційної зони України. Туристсько-рекреаційні ресурси Придністровського рекреаційного регіону. Проблеми та перспективи використання туристсько-рекреаційних ресурсів та розвитку туризму та рекреації Західної рекреаційної зони України. Природні, культурно-історичні туристсько-рекреаційні ресурси Південної рекреаційної зони України. Туристсько-рекреаційні ресурси Кримського та Азово-Чорноморського рекреаційних регіонів. Проблеми та перспективи використання туристсько-рекреаційних ресурсів та розвитку туризму та рекреації Причорноморсько-Азовської рекреаційної зони. Загальна характеристика Центрально-Української рекреаційної зони. Туристсько-рекреаційні ресурси Придніпровського та Столичного рекреаційних регіонів.

Критерії оцінювання знань вступників

Фахове випробування проводяться у письмовій формі за тестовими технологіями. Результат вступного випробування з фаху оцінюється за 100 бальною шкалою від 100 до 200 балів. За кожну правильну відповідь тестового завдання (10 завдань) вступнику нараховується 10 балів.

Рівень підготовки вступника

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника:

- 200–180 балів;
- 179–160 балів;
- 159–140 балів;
- 139– 100 балів.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

4 рівень (низький): 139–100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алехин В. В. География растений с основами ботаники / В. В. Алехин. – М. : Учпедгиз, 1961. – 432 с.
2. Андриенко Т. Л. Растительный мир Украинского Полесья в аспекте его охраны / Андриенко Т. Л., Шеляг-Сосонко Ю. Р. – К. : Наукова думка, 1983. – 216 с.
3. Атлас Волинської області / за ред. Ф. В. Зузука. – М. : Комітет геодезії і картографії СРСР, 1991. – 42 с.

4. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство : навч. посібник / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2007.
5. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О. О. Бейдик. – К. : ВЦ КНУ, 2001. – 395 с.
6. Бейдик О. О. Рекреаційна географія: навч.-метод. комплекс дисципліни / О. О. Бейдик. – К.: Обрії, 2007. – 96 с.
7. Беручашвили Н. Л. Геофізика Ландшафта / Н. Л. Беручашвили. – М. : Вышш. шк., 1990. – 287 с.
8. Білецька Г. А. Рекреаційне природокористування: навч. посіб. / Г. А. Білецька. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2013. – 149 с.
9. Боярин М. В. Вплив метеорологічних умов на рівень забруднення атмосфери ландшафтів Волинської області / М. В. Боярин, І. М. Нетробчук, В. У. Волошин // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Серія «Екологія». – Вип.15. – Харків, 2016. – С. 58-66.
10. Владимірова О. Г. Нормування антропогенного навантаження на природне середовище (повітряне середовище): Конспект лекцій / О. Г. Владимірова. – Одеса : ТЭС, 2007. – 100 с.
11. Власова Т. В. Физическая география материков. – [в 2-х ч.] / Т. В. Власова. – М. : Просвещение, 1976.
12. Воронов А. Г. Биогеография / А. Г. Воронов. – М. : Изд. МГУ, 1963. – 245 с
13. Галицкий В. И. Основы палеогеоморфологии / Галицкий В. И. – К. : Наук. думка, 1980. – 224 с.
14. Географія українських і сумежних земель [Факс. перевид.]. – К. : Обереги, 2005. – 528 с.
15. Герасимов И. П. Географический прогноз: теория, методы, региональный аспект / И. П. Герасимов. – М. : Наука, 1986. – 96 с.
16. Ґрунти Волинської області / [М. Й. Шевчук, П. Й. Зінчук, Л. К. Колошко та ін.] – Луцьк, «Вежа», 1999. – 164 с.
17. Динамическая геоморфология / [под ред. Г. С. Ананьева, Ю. Г. Симонова, А. И. Спиридонова]. – М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1992. – 448 с.
18. Денисик Г. І. Регіональне антропогенне ландшафтознавство: навч. посіб. / Г. І. Денисик, О. В. Тімець. – Вінниця : Едельвейс і К, 2010. – 168 с.
19. Економічна і соціальна географія Волині / [за ред. П. В. Луцишина]. – Луцьк : ЛДП, 1992. – Вип. 1. – 256 с.
20. Емельянов Б. В. Экскурсоведение / Б. В. Емельянов. – М. : Советский спорт, 2007. – 216 с.
21. Єврореґіон Буг: Волинська область / [за ред. Б. П. Клімчука, П. В. Луцишина, В. Й. Лажніка]. – Луцьк : Ред.-вид. відд. Волин. ун-ту, 1997. – 448 с.

22. Єврореґіон Буг: проблеми і перспективи транскордонного співробітництва / [за ред. Б. П. Клімчука, П. В. Луцишина]. – Луцьк: Волин. обл. держадміністрація, 1996. – 152 с.
23. Жучкевич В. А. Физическая география материков и океанов: учебник в 2-х частях / В. А. Жучкевич, М. В. Лавринович. – Минск : Вышэйшая школа, 1986.
24. Загальна гідрологія: підручник / [В. К. Хільчевський, О. Г. Ободовський, В. В. Гребінь та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 399 с.
25. Загальна гідрологія: підручник / Ющенко Ю. С. Гринь Г. І., Масікевич Ю. Г. – Чернівці: Зелена буковина, 2005. – 255 с.
26. Землеробство та меліорація: підручник / [І. І. Назаренко, І. С. Смага, С. М. Польшина, В. Р. Черлінка]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 543 с.
27. Ільїн Л. В. Озера Волині. Лімнологічно-географічна характеристика / Л. В. Ільїн, Я. О. Мольчак. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 140 с.
28. Ковальчук І. П. Гідроекологічний моніторинг: навчальний посібник / І. П. Ковальчук, Л. П. Курганевич. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 292 с.
29. Колтун О. В. Вступ до геоморфології : навч. посіб. / Колтун О. В. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 80 с.
30. Короновський Н. В. Основы геологи: ученик для географ. спец. вузов / Н. В. Короновский, А. Ф. Якушова. – М. : Высшая школа, 1991. – 416 с.
31. Клімат Луцка / [под ред. В. Н. Бабиченко, Ф. В. Зузука]. – Л. : Гидрометеиздат, 1998. – 178 с.
32. Клименко М. О. Моніторинг довкілля: Підручник / Клименко М. О., Прищепка А. М., Вознюк Н. М. – К. : Видавничий центр «Академія», 2006. – 360 с.
33. Кравчук Я. С. Інженерно-геоморфологічне картографування : навч. посіб. / Кравчук Я. С. – Л. : Світ, 1991. – 144 с.
34. Кукурудза С. І. Болотні геокомплекси Волині: монографія / С. І. Кукурудза, О. В. Ільїна. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 242 с.
35. Кукурудза С. І. Біогеографія: підручник / С. І. Кукурудза. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 504 с.
36. Леонтьев О. К. Общая геоморфология / Леонтьев О. К., Рычагов Г. И. – М. : Высшая школа, 1979. – 287 с.
37. Леме Ж. Основы биогеографии / Ж. Леме. – М. : Прогресс, 1976. – 367 с.
38. Лихачева Э. А. Экологическая геоморфология: Словарь-справочник / Лихачева Э. А., Тимофеев Д. А. – М. : Медиа-ПРЕСС, 2004. – 240 с.
39. Любіцева О. О. Методика розробки турів: навч. посібн. / О. О. Любіцева // К. : Альтерпрес, 2003. – 104 с.

40. Макарова Н. В. Геоморфология : учеб. пособ. / Н. В. Макарова, Т. В. Суханова ; отв. ред. В. И. Макаров, Н. В. Короновский. – М. : КДУ, 2007. – 414 с.
41. Малишева Л. Л. Геохімія ландшафтів / Л. Л. Малишева. – К. : Либідь, 2000. – 466 с.
42. Масляк П. О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
43. Медико-гідрогеохімічні чинники геологічного середовища України/ за ред. Г. І. Рудька. – Київ – Чернівці: Букрек, 2015. – 724 с.
44. Мольчак Я. О. та ін. Річки та їх басейни в умовах техногенезу / Я. О. Мольчак, З. В. Герасимчук, І. Я. Мисковець. – Луцьк : РВВ ЛДТУ, 2004. – 336 с.
45. Мольчак Я. О. Конструктивно-географічний аналіз та оцінка природного агроресурсного потенціалу Волинської області: монографія / Я. О. Мольчак, А. Г. Потапова. – Луцьк : РВВ ЛДТУ, 2010. – 215 с.
46. Міхелі С. В. Основи ландшафтознавства / С. В. Міхелі. – Київ; Кам'янець-Подільський : Абетка Нова, 2002. – 184 с.
47. Міщенко О. В. Ландшафтознавство: методичні рекомендації / О. В. Міщенко. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2013. – 48 с.
48. Міщенко О. В. Рекреаційна географія: методичні рекомендації./ О. В. Міщенко Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2014. – 38 с.
49. Найдыш В. М. Концепции современного естествознания : учебник / В. М. Найдыш – [изд. 2-е, перераб. и доп.] – М. : Альфа – М. : ИНФРА, 2004. – 622 с.
50. Назаренко І. І. Ґрунтознавство : підручник / І. І. Назаренко, С. М. Польчина, В. А. Нікорич. – Чернівці : Книги–ХХІ, 2004. – 400 с.
51. Надточій П. П. Екологічна безпека : навч. пос. / П. П. Надточій, Т. М. Мислива. – Житомир : Держ. агроєколог.ун-т, 2008. – 284 с.
52. Нетробчук І.М. Динаміка забруднення атмосферного повітря у Волинській області/ І.М. Нетробчук // Природа Західного Полісся та прилеглих територій : зб. наук. пр. : за заг. ред. Ф. В. Зузука. –Луцьк : Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. –№ 13. – С. 77-84.
53. Павловська Т. С. Геоморфология : терміни й поняття (коментар) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. С. Павловська ; за ред. проф. І. П. Ковальчука. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 284 с.
54. Павлов В. І. Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи [Текст] / В. І. Павлов, Л. М. Черчик; НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Луцьк : «Надстир'я», 1998. – 122 с.
55. Панас Р. М. Рекультивация земель: навч. посіб. – [вид. 2-ге стереотипн.]. / Р. М. Панас. – Львів : Новий світ, 2007. – 224 с.
56. Панасенко Б. Д. Фізична географія материків і океанів: навч. посіб. – [в 2-х ч.] / Б. Д. Панасенко. – Вінниця : ГІПАНІС, 2001.
57. Панов Д. Г. Общая геоморфология / Панов Д. Г. – М. : Высшая школа, 1966. – 427 с.

58. Петлін В. М. Прикладне ландшафтознавство / В. М. Петлін. – К. : ІСДО, 1993. – 92 с.
59. Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів / С. П. Позняк. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Ч. 1. – 270 с.
60. Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів / С. П. Позняк. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Ч. 2. – 285 с.
61. Половина І. П. Фізична географія Європи: навч. посіб. [для студ. географ. спец. вищ. навч. закл.] / І. П. Половина.. – К. : АртЕк, 1998. – 271 с.
62. Потапова А. Г. Особливості сучасного сільськогосподарського землекористування Волинської області / Потапова А. Г. // Природа Західного Полісся : зб. наук. пр. – Розділ І. – Географія. – № 8. – 2011. – С. 59 – 64.
63. Природа Волинської області / [за ред. Геренчука К. І.] – Львів : Вища шк., 1975. – 156 с.
64. Притула В. Ю. Физическая география материков и океанов / В. Ю. Притула, В. А. Еремина, А. Н. Спрялин. – М., 2003.
65. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / Руденко В. П. – Львів : Світ, 1993. – 240 с.
66. Рудько Г. І. Вступ до медичної геології / Г. І. Рудько, О. М. Адаменко. – К. : Академпрес, 2010. – Т.1. – 736 с.
67. Рудько Г. І. Вступ до медичної геології / Г. І. Рудько, О. М. Адаменко. – К. : Академпрес, 2010. – Т.2. – 448 с.
68. Свинко Й. М. Геологія: підручник / Й. М. Свинко, М. Я. Сивий. – К. : Либідь, 2003. – 480 с.
69. Сіренко І. М. Динамічна геоморфологія. Навч. посібн. / Сіренко І. М.. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 263 с.
70. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства: навч. пос. / Т. Г. Сокол. – К. : Ред Лайн, 2008. – 77 с.
71. Стецюк В. В. Основи геоморфології: навч. посібн. / Стецюк В. В., Ковальчук І. П.; за ред. О. М. Маринича. – К. : Вища шк., 2005. – 495 с.
72. Стецюк В. Екологічна геоморфологія України (теорія і практика регіональної екологічної геоморфології) / Стецюк В., Ткаченко Т. – Київ : Стафед-2, 2004. – 224 с.
73. Сучасна динаміка рельєфу України / за ред. д-ра географ. наук, проф. В. П. Палієнко. – К. : Наук. думка, 2005. – 266 с.
74. Урбометеорологічні аспекти забруднення атмосферного повітря великого міста / Сніжко С.І., Шевченко О.Г. – К.: Видавництво географічної літератури «Обрії», 2011. – 297 с.
75. Физическая география материков и океанов / [под ред. А. М. Рябчикова]. – М. : Высшая школа, 1988.
76. Хільчевський В. К. Основи океанології: підруч. для ВНЗ / В. К. Хільчевський, С. С. Дубняк. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : Видав.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2008. – 255 с.

77. Цвид Н. В. Антропогенна трансформація геосистем Шацького національного природного парку: монографія / Н. В. Цвид, Н. А. Тарасюк. – Луцьк : ВДУ ім. Л. Українки, 2011. – 203 с.

78. Цвид-Ендрю Н. В. Екологічна безпека у надзвичайних ситуаціях: методичні рекомендації до практичних робіт / Наталія Василівна Цвид. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2015. – 44 с.

79. Шищенко П. Г. Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании / П. Г. Тищенко. – Киев, 1999. – 284 с.

80. Шищенко П. Г. Фізична географія материків і океанів: підручник [для студ. вищ.навч. закл.: у 2-х т.] / [П. Г. Шищенко, В. В. Удовиченко, Ю. А. Олішевська, О. П. Гавриленко та ін.]. – К., 2010. – 464 с.

81. Чернов А. В. Историческое землеведение (палеогеография): Учеб. пособ. для студ. географ. ф-тов пед. вузов / Чернов А. В.; отв. ред. И. С. Воскресенский. М. : МГПУ, 2004. – 154 с.

82. Черчик Л. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку : Монографія. Частина 1 / Л. Черчик, О. Міщенко, І. Єрко; МОНУ. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – 128 с.

**Голова фахової
атестаційної комісії**

доц. М. М. Мельнійчук

**Відповідальний секретар
приймальної комісії**

доц. А. М. Слащук